

jaarslag 2012

cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving

CentrumVlaamseArchitectuurarchieven

Antwerpen, 7 juni 2013

Inhoud

0 Inleiding.....	3
SD 1 Kennis opbouw over het cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving en kennisverspreiding.....	4
OD 1.1 In kaart brengen van het roerend erfgoed van het ontwerp van de omgeving.....	4
OD 1.2 In kaart brengen van het immaterieel cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving.....	6
OD 1.3 Kennis opbouwen en delen over het digitaal cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving.....	7
OD 1.4 Kennis opbouwen en delen over het behoud en beheer van het cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving.....	8
OD 1.5 Bevorderen van de doorstroom van kennis tussen het cultureel-erfgoedveld van het ontwerp van de omgeving en het onderzoeksveld.....	10
SD 2 Organisatie en activering van de cultureel-erfgoedgemeenschap.....	13
OD 2.1 Platformfunctie.....	13
OD 2.2 Adviesraad organiseren.....	15
OD 2.3 Internationaal netwerk opbouwen en internationale expertise-uitwisseling.....	15
SD 3 Toekomstscenario uitwerken.....	18
OD 3.1 Acquisitieprofiel uitwerken.....	18
OD 3.2 Prospectie en overdrachten.....	18
OD 3.3 Samenwerking APA (Architectuurarchief Provincie Antwerpen).....	18
OD 3.4 Depotproblematiek: zoektocht naar een duurzame oplossing.....	18
SD 4 Bewustzijn vergroten voor het CE van het ontwerp van de omgeving.....	19
OD 4.1 Erfgoedvormers en erfgenamen bewust maken.....	19
OD 4.2 Niet-gespecialiseerde bewaarinstellingen bewustmaken van het belang van het CE van het ontwerp van de omgeving.....	19
OD 4.3 Publieksprojecten uitwerken in functie van brede sensibilisering.....	20
OD 4.4 Website als duurzaam communicatiemiddel.....	21
SD 5 Geïntegreerde projecten.....	22
OD 5.1 50 jaar wet op de stedenbouw.....	22
OD 5.2 Noodwoningen.....	22
SD 6 Duurzaamheid en maatschappelijke en culturele diversiteit.....	23
OD 6.1 Maatschappelijke en culturele diversiteit.....	23
OD 6.2 Aandacht voor duurzaamheid.....	23
OD 6.3 Website (AnySurfer).....	24

0 Inleiding

Het jaarverslag 2012 is een neerslag van de gerealiseerde acties die het CVAa ondernam tegen het licht van het beleidsplan 2012-2016 en de beheersovereenkomst die met de minister van Cultuur werd opgesteld. Het beleidsplan en de beheersovereenkomst kenden het CVAa een belangrijke verantwoordelijkheid toe als expertisecentrum voor het cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving.

In 2012 werd er ingezet op twee belangrijke inhoudelijke thema's. Ten eerste het cultureel erfgoed van de naoorlogse stedenbouw. Om dit in kaart te brengen, zijn eerst interviews afgenomen met belangrijke onderzoekers van deze periode. Vervolgens werden zowel betrokken ontwerpers als lesgevers en onderzoekers bevraagd naar cultureel erfgoed over deze periode. Dit resulteerde in een breed overzicht van de inhoud, bewaarplaatsen en toekomstige noden van dit cultureel erfgoed. Daarnaast groeide een project immaterieel cultureel erfgoed (2013) vanuit de vaststelling dat het materieel erfgoed vaak niet toereikend is om de stedenbouwkundige processen te documenteren. Tot slot werd, aan de hand van vier lezingen en films, het brede publiek betrokken bij dit project. Deze reeks werd druk bijgewoond en kreeg ook heel wat aandacht in de media.

Een gelijkaardige methode werd gehanteerd voor het cultureel erfgoed van het architectuuronderwijs. De 7 instituten waar men vandaag in het Nederlands het diploma van architect kan behalen, werden grondig onder de loep genomen op het vlak van cultureel-erfgoedzorg. Dit resulteerde in een nauwgezet overzicht van het wettelijk kader van deze opleidingen, historische overzichten van de verschillende opleidingen, een uitgebreide bibliografie en een archievenoverzicht. Opnieuw werd prospectie gekoppeld aan registratie en sensibilisatie: de lancering van de bronnengids gebeurde door verschillende betrokken met elkaar in discussie te laten treden over verantwoordelijkheden, eerste oplossingen en grootste noden.

Daarnaast ontwikkelde het CVAa verder kennis over het digitaal cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving. Enerzijds via een expertmeeting over de digitalisering van tijdschriften, en anderzijds door een onderzoek over bestandsformaten bij architectenbureaus, en welke aanbevelingen we kunnen ontwikkelen op het vlak van leesbaarheid en archiveringsformaten.

Het CVAa zette ook in op samenwerking. Zowel binnen als buiten de sector van het cultureel erfgoed, was het een aanwezige partner, in de vorm van lezingen, tentoonstellingen, publicaties en adviezen. Gezamenlijke trajecten rond publiekswerking, onderzoek of ontsluiting van het cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving werden opgezet met zeer uiteenlopende nationale en internationale partners. In onderstaand verslag wordt hier een bondige neerslag van gegeven.

Sofie De Caigny
Coördinator CVAa

SD 1 Kennis opbouw over het cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving en kennisverspreiding

OD 1.1 In kaart brengen van het roerend erfgoed van het ontwerp van de omgeving

Inzet personeel: Alle medewerkers zijn betrokken, allen gemiddeld 0.1 VTE

Actie 1.1.1: prospectie en registratie Cultureel Erfgoed

A. STEDENBOUW:

2012 was een bijzonder jaar voor stedenbouw in Vlaanderen. Niet alleen werd 50 jaar geleden de wet op de stedenbouw gestemd. In 2012 werd ook het groenboek Ruimtelijk Beleidsplan Vlaanderen ter discussie voorgelegd, als opvolger van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Het CVAa greep de actualiteit van het stedenbouwkundige debat aan om het erfgoed van stedenbouw en planning centraal te stellen. Het zette daarom bij de prospectie en registratie van het cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving prioritair in op het cultureel erfgoed van de naoorlogse stedenbouw.

Acties: (1) prioriteiten bepaald van te zoeken cultureel erfgoed, (2) registratie van dit erfgoed (zie actie 1.1.2), (3) archiefoverdrachten georganiseerd, (4) onderzoeksresultaten gebundeld, (5) lezingen- en filmreeks opgezet. (Voor alle acties over 50 jaar wet op de stedenbouw, zie ook OD 5.1.)

Concreet:

- Interviews met belangrijke protagonisten: een eerste interviewronde bestond uit gesprekken met figuren die uit onderzoek naar boven kwamen als prominent. Van deze gesprekken werden schriftelijke verslagen opgemaakt. Diepte-interviews volgens de methode van *oral history* met een selectie van deze gesprekspartners werden technisch en inhoudelijk voorbereid in 2012 en worden uitgevoerd in maart-april 2013. Lijst van geïnterviewden in 2012: Michael Ryckewaert 05/08/2011, Marcel Smets 19/01/2012, Adviesraad CVAa 19/01/2012, Louis Albrechts 08/03/2012, Bruno Notteboom, Michiel Dehaene, Pieter Uyttenhove, Wouter Van Acker 24/01/2012, Jef Van den Broeck 20/03/2012, Herman Rosseau 23/03/2012, Herman Baeyens 30/03/2012 en 10/04/2012, Georges Allaert 03/04/2012, André Coene 10/04/2012, Greet De Block 19/07/2012.
- Overzicht van belangrijkste actoren van naoorlogse stedenbouw met prioriteitenlijst mbt. prospectie van CE: een dossier is opgemaakt met types actoren (zelfstandige ontwerpers, studie bureaus met interdisciplinaire samenstelling, huisvestingsmaatschappijen, intercommunales (huisvesting, aanleg industrieterreinen, aanleg (wegen)infrastructuur), verkavelingsmaatschappijen, vakverenigingen van stedenbouwkundigen en ruimtelijke planners, inspraakorganisaties, organisatoren van stedenbouwkundige wedstrijden, opleidingen stedenbouw aan universiteiten en hogescholen). Het dossier wordt raadpleegbaar op de nieuwe website van het CVAa (2013).

B. ARCHIEFOVERDRACHTEN:

Verschillende archiefvormers werden ondervraagd en in contact gebracht met collectiebeherende archiefinstellingen, met het oog op toekomstige overdracht. Bij sommige overdrachten werd actief ondersteund.

- Romain Berteloot, architect - acties: plaatsbezoek en advies aan De Zwarte Doos.
- Michel Bourgois, architect en voormalig archivaris van Sint-Lucas Gent - acties: advies, gesprek met persoon die nalatenschap regelt en gesprekken met twee mogelijke bewaarplaatsen.

- Renaat Soetewey, stedenbouwkundige – acties: plaatsbezoek, gesignaleerd aan APA.
- Dries Jagenau, architect en stedenbouwkundige - acties: archiefbestand (gesignaleerd door dochter) doorgegeven aan APA dat het archief opgehaald heeft. Voorlopige registratie in Odis. Bemiddeld tussen Amsab en Letterenhuis over ouder archief Jagenau dat wellicht samengebracht wordt.
- Marcel Smets, architect, stedenbouwkundige, prof. emeritus KU Leuven - plaatsbezoek en overleg met mogelijke bewaarplaats. Vervolgens gesprek met Marc Nelissen (Universiteitsarchief Leuven voor verdere opvolging – 20 november 2012)
- Mewaf, Kortrijks meubelbedrijf - acties: bij sluiting van bedrijf belang van archief gesignaleerd aan bewaarplaatsen in Kortrijk.
- Jos Ritzen - acties: telefonisch contact, werking CVAa en APA voorgesteld. Ritzen bewaart archief voorlopig zelf. Voorlopige registratie in Odis.
- Boseret-Mali, tijdschriftenbestand uit architectenarchief, gesignaleerd door onderzoeker Sven Sterken, doorgegeven aan APA.
- Roger Van Driessche, architect, restauratiearchitect - acties: plaatsbezoek, bemiddeling bij zoeken naar bewaarplaats, doorgegeven aan KADOC, dat het archief ophaalde een aan inventarisering bezig is. Geregistreerd in Odis.
- Vanderhaeghen, schenking van een aantal documenten door erfgenaam van Vanderhaeghen, opdrachtgever van villa, ontworpen door architecten en vormgevers, waaronder Jos Ritzen - acties: pakket archivalia geregistreerd en doorgegeven aan APA.
- René Vanvaek, architect, archief bewaard door heemkundige kring Landen - acties: plaatsbezoek, advies m.b.t. ordening, materiële zorg en ontsluitingsmogelijkheden. Registratie in Odis.
- André Platel, architect – acties: inventarisatie archief in Zwarte Doos Gent (Eva Van Regenmortel, voorjaar 2012)
- Loys Vervenne, stedenbouwkundige - acties: plaatsbezoek, werking CVAa toegelicht, registratie in Odis.
- Viérin Kortrijk, architect - acties: plaatsbezoek, bemiddeld met bewaarplaats, registratie in Odis.
- XDGA, architectenbureau - acties: plaatsbezoek, advies m.b.t. bewaring maquettes, advies over archiefbewaarplaatsen in Brussel en Vlaanderen.
- Van Den Berghe-Pauvers, meubelbedrijf – acties: tentoonstelling in stadsbibliotheek Gent (zie Actie 4.3.4.) en eerste ruwe inventarisatie (stagiaire archiviste Lieze Neyts, onder begeleiding van Eva Van Regenmortel).

C. ARCHITECTUURONDERWIJS:

In 2011 voerde het CVAa een doorgedreven onderzoek naar de stand van zaken van de archieven van de 7 Nederlandstalige architectuuronderwijsinstellingen. Dat leidde tot onthutsende vaststellingen: niet alleen was er nergens een volwaardig archief- of cultureel-erfgoedbeleid voor de huidige onderwijspraktijk, ook met betrekking tot bestaande collecties en archieven, was er nauwelijks sprake van een beleid. Dit noopte tot een bewustmakingscampagne en een onderzoek, ondernomen in 2012. Daartoe werd de geschiedenis, de betrokken actoren, de wetgeving, de bibliografie en een stand van zaken van het cultureel erfgoed van de 7 instellingen in kaart gebracht door het CVAa. Dit leidde tot

- Een bezoek aan de 7 instellingen, gecombineerd met gesprekken met docenten, bibliothecarissen en secretariaatsmedewerkers om het cultureel-erfgoed in kaart te brengen
- De aanmaak van meer dan 800 steekkaarten in Odis
- Een bronnengids architectuuronderwijs, zie actie 4.3.5
- Adviesverlening

Actie 1.1.2: ODIS

Odis is het centrale registratie-instrument dat het CVAa systematisch gebruikt. In 2012 zette het CVAa in op drie zaken: (1) gegevens van partners, voor zover deze gegevens nog niet online beschikbaar zijn, systematisch overbrengen naar Odis, (2) in het kader van 50 jaar wet op de stedenbouw archiefmateriaal en andere cultureel-erfgoedcollecties registreren in Odis (zie Actie 1.1.1), (3) onderzoekresultaten van auteurs over de naoorlogse stedenbouw registreren in Odis.

Daarnaast verkreeg het CVAa bij Odis de mogelijkheid om een sectorspecifieke toegang op deze databank te ontwikkelen zodat de sector met een eigen profiel de gecentraliseerde toegang tot haar gegevens kan presenteren. Dit kadert binnen de ontwikkeling van een nieuwe website (zie ODS 4.4) en het verder uitbouwen van een platform rond collectiebeherende instellingen (zie Actie 2.1.1.).

- Registratie van belangrijke actoren en hun erfgoed in het kader van het geïntegreerde project rond stedenbouw (zie ook Actie 5.1.): in 2012 werd een 90-tal records aangemaakt met betrekking tot stedenbouw/ruimtelijke ordening, waarvan er 55 ook werden vrijgegeven. Deze records kunnen opgespoord worden via 'Snel zoeken' met als zoekterm '50 jaar wet op de stedenbouw'.
- Registratie gegevens van partners: de kerncollectie van de belangrijkste architectuurarchiefcollectie in Vlaanderen, het Architectuurarchief Provincie Antwerpen, werd in Odis ingevoerd in 2011 en in 2012 systematisch vrij gezet (39 nieuwe archiefrecords, online raadpleegbaar in Odis). Deze records kunnen geselecteerd worden via 'Geavanceerd zoeken', keuze 'Archiefbestand', vervolgens zoekterm 'Bewaarplaats: Architectuurarchief Provincie Antwerpen'.
- Voorbereiding sectorspecifieke toegang tot Odis: voor de nieuwe website van het CVAa (lancering juni 2013) werd een pagina voorzien als interface, die een gefilterde toegang zal bieden tot Odis.
- Momenteel bevat Odis 5406 records ingevoerd door CVAa-medewerkers. Het gaat hier enerzijds om records die onder 'Gebruikersgroep CVAa' aangemaakt werden (4845) en verder 561 records die slechts zijdelings met architectuur en aanverwanten te maken hebben, maar die wel in het kader van CVAa-onderzoek naar boven kwamen. Concreet gaat het hier voornamelijk om records uit het onderzoek naar architectuuronderwijsarchieven, bijvoorbeeld records over professoren fysica, chemie, enz. die wel les gaven aan architectuurstudenten, maar die verder geen formele of inhoudelijke band hebben met de architectuuropleiding, en die daarom ook het trefwoord architectuur niet kregen toegewezen. Om de records toegankelijk te laten voor andere invoerders, werden ze niet onder 'Gebruikersgroep CVAa' geklasseerd maar binnen de algemene categorie 'Odis'.
- In vergelijking met 2011 is er een toename van 840 records. Van het totaal van 5406 records zijn er een 3000-tal vrijgegeven en dus online raadpleegbaar. De niet-vrijgegeven records zijn records die nog geverifieerd moeten worden of records waarvan met de betrokken personen of archiefvormers is afgesproken de informatie voorlopig offline te bewaren.
- Archiefrecords, aangemaakt door het CVAa in Odis, stromen telkens ook door naar Archiefbank Vlaanderen. Eind 2012 waren er 63 archiefrecords in Archiefbank onder controle van CVAa (op een totaal van 108 archiefrecords met het trefwoord 'architectuur'). Het CVAa kijkt regelmatig systematisch na of er geen overlappingsen voorkomen door de synchronisatie Odis-Archiefbank. De records die niet door CVAa werden ingevoerd, zijn grotendeels records aangemaakt door instellingen die zelf een collectie beheren en zelf toegang tot Odis hebben (bijv. KADOC, Universiteitsarchief KU Leuven). Zij zijn lid van een of meerdere adviesplatformen van het CVAa.

OD 1.2 In kaart brengen van het immaterieel cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving

Inzet personeel: Eva Van Regenmortel 0,2 VTE

Actie 1.2.1: Immaterieel cultureel erfgoed van stedenbouw: testcase

In 2012 werd een testcase van registratie van immaterieel cultureel erfgoed mbt. het ontwerp van de omgeving voorbereid, en wel op drie domeinen.

- 1) Er ontstond een case rond 50 jaar wet op de stedenbouw vanuit de vaststelling dat belangrijke kennis, ervaringen en beslissingsprocedures die het naoorlogse landschap gestalte gaven, niet eenvoudigweg in materiële bronnen is terug te vinden. Dit immateriële karakter van de naoorlogse stedenbouw kan aan de hand van de methode van oral history worden geregistreerd. Niet alleen de inhoudelijke dimensie staat centraal, ook de ontsluiting van dit ICE vormen belangrijke te onderzoeken aspecten van de testcase.
- 2) Daarnaast droeg het CVAa bij aan het debat over de overdracht van de immateriële kennis van het ontwerpen op de studiedag rond onderwijsarchieven, zie Actie 4.3.5.
- 3) Het CVAa werkte samen met Architectuurwijzer aan de registratie van de casus *living human treasure* 'Dolf Nivelles', die het architectuuronderwijs in Limburg uitbouwde.
- 4) Het CVAa volgde het traject ICE-breker. Het was ook aanwezig op de lancering van immaterieelerfgoed.be op 14 september.

OD 1.3 Kennis opbouwen en delen over het digitaal cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving

Inzet personeel: Annelies Nevejans 0,25 VTE

Actie 1.3.1: survey naar gebruik van software en bestandsformatie bij architectenbureaus

Op basis van de *survey* in 2011 werden drie bureaus geselecteerd waarvan het digitaal documentbeheer verder werd onderzocht. Aan de hand van een diepgaande analyse van de bestanden van deze ontwerp bureaus werden de gebruikte software, de verschillende versies en de bijhorende bestandsformaten in kaart gebracht. Daarnaast werd getest welke bestandsformaten geschikt zijn om deze *born digital* bestanden op lange termijn te bewaren. De resultaten van het onderzoek kunnen onder meer leiden tot een instrument waarmee geschikte archiveringsformaten gekozen kunnen worden. Op het vlak van communicatie van dit rapport werd:

- het rapport afgewerkt, maar moet nog gebruiksvriendelijker vertaald worden. Het zal beschikbaar zijn via de nieuwe website van het CVAa (juni 2013).
- een abstract ingediend voor presentatie op het tweejaarlijkse congres van de VVBAD, Informatie aan Zee, dat plaatsvindt op 12 en 13 september 2013.
- Voorbereidingen getroffen voor contactmomenten voor disseminatie voor 2013, in samenwerking met onder andere de Orde van Architecten en de lokale architectenverenigingen.

Actie 1.3.2: deelname aan Vlaamse en internationale netwerken rond duurzaam digitaal erfgoedbeheer

Het CVAa is vertegenwoordigd in verschillende werkgroepen en overlegorganen om kennis over duurzaam digitaal erfgoedbeheer te genereren en te delen met verschillende erfgoedgemeenschappen.

- Vertegenwoordiging in het Platform Digitale Duurzaamheid Vlaanderen
- Deelname aan de werkgroep rond centrale toegangen binnen het traject Archieven 2020 (Faro)
- Actieve bijdrage aan de samenstelling van een aanvraagdossier voor subsidies binnen het 7de Kaderprogramma van de Europese Gemeenschap, ism. Packed vzw.: [SHIFT] Preserving Human Creativity in Complex Digital Objects. Deze aanvraag werd ingediend, maar niet gehonoreerd.

OD 1.4 Kennis opbouwen en delen over het behoud en beheer van het cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving

Inzet personeel: Annelies Nevejans 0,1 VTE, Ellen Van Impe 0,1 VTE

Actie 1.4.1: CVAa bibliotheekcollectie

Resultaten:

- Boeken: In 2012 werden in de VAI-bibliotheek 97 nieuwe publicaties ingeschreven, de CVAa-bibliotheek groeide met 62 exemplaren.
- Tijdschriften: 51 tijdschriften(reeksen) werden in de loop van 2012 ingeschreven (of aangevuld).
 - a. 13 buitenlandse periodieken gespecialiseerd in architectuur, o.a. *Docomomo Journal* en *Oase*
 - b. 4 buitenlandse periodieken over aan architectuur gerelateerde disciplines
 - c. 10 Vlaamse/Belgische periodieken over architectuur en gerelateerde disciplines zoals stedenbouw, bouw, design, wonen
 - d. 24 Vlaamse of Belgische periodieken over andere onderwerpen (voornamelijk archief, erfgoed, geschiedenis, kunst), o.a.
 - ArchiefLink*
 - Arduin - AMVB*
 - ArgosMag*
 - Blikveld*
 - Brood & Rozen - Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*
 - De Witte Raaf*
 - Faro*
 - Hart*
 - In de steigers : erfgoednieuws uit West-Vlaanderen*
 - Interbellum*
 - Mededelingenblad van de Belgische Vereniging voor nieuwste geschiedenis*
 - Meta*
 - Nieuwsbrief KADOC*
 - SiWe Nieuwsbrief*
 - Soma*
 - Stadsgeschiedenis*
 - VCM Forum Contact (forum-contact)*
 - Zuurvrij*

Actie 1.4.2: architectuurtijdschriften

- Beperkte registratie- en ruiloperatie tussen verschillende architectuurbibliotheken. Het CVAa krijgt heel wat architectuurtijdschriftcollecties aangeboden vanuit verschillende architectenbureaus en schenkingen van archieven (die het herbestemd naar archiefinstellingen). Het zet in op de verdeling van de tijdschriftcollecties bij verschillende gespecialiseerde bibliotheken:
 - 57 tijdschriftnummers aan Bibliotheek Hogeschool Sint-Lukas Brussel
 - 33 tijdschriftnummers aan Bibliotheek Onroerend Erfgoed, Brussel
 - Losse nummers aan Vakgroep Architectuur & Stedenbouw, Onroerend Erfgoed, Architectuurarchief Provincie Antwerpen
- Expert meeting 26 juni 2012 rond digitalisering van architectuurtijdschriften, i.s.m. het documentatiecentrum van de Directie Monumenten & Landschappen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
 - Opstellen van een lastenboek voor de digitalisering van architectuurtijdschriften door Annelies Nevejans o.b.v. modellastenboek e-david e.a., (overlegvergaderingen op 8 maart, 18 maart, 22 mei, 21 juni).
 - Dit lastenboek werd voorafgaandelijk voorgelegd aan de Vlaamse Erfgoedbibliotheek, waar al expertise bestaat over digitalisering van tijdschriften. Ter voorbereiding van de expert

meeting kregen genodigden dit lastenboek op voorhand toegestuurd, samen met een programma van 4 thematische blokken waarrond we feedback wilden krijgen.

- Deelnemers: Philippe Charlier (Directie Monumenten en Landschappen, Brussels Hoofdstedelijk Gewest), Audrey Contesse (A+), Julie Coppens (Directie Monumenten en Landschappen, Brussels Hoofdstedelijk Gewest), David Coppoolse (Vlaamse Erfgoedbibliotheek), Sofie De Caigny (Centrum Vlaamse Architectuurarchieven), Alice Gérard (Directie Monumenten en Landschappen, Brussels Hoofdstedelijk Gewest), Sophie Ham (Koninklijke Bibliotheek, Den Haag), Bert Lemmens (Packed), Irène Lund (Faculté d'Architecture ULB-Horta-La Cambre), Ingrid Mayeur (ULB), Annelies Nevejans (CVAa), Cecilia Paredes (Directie Monumenten en Landschappen, Brussels Hoofdstedelijk Gewest), Philippe Rivière (Cité de l'Architecture et du Patrimoine, Paris), Luc Schokkaert (KADOC-KU Leuven), Krysia Sobieski (Bibliothèque Saint-Luc, Faculté d'Architecture UCL), Marcel Van den Heuvel (Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience Antwerpen), Ellen Van Impe (CVAa), Inge Van Nieuwerburgh (UGent Universiteitsbibliotheek), Henk Vanstappen (Packed), Alexis Wielemans (Bibliotheek Onroerend Erfgoed, Vlaamse Overheid) - Verontschuldigd: Marc D'hoore (Koninklijke Bibliotheek Albert I, Brussel), Anne Lauwers (Archives d'Architecture Moderne), Wim Luyckx (Architectuurarchief Provincie Antwerpen), Anne-Marie Pirlot (Archives d'Architecture Moderne)
- Programma:
 1. Mogelijke doelstellingen en motivaties voor een digitaliseringsproject
 2. Lastenboek (cf. bijlage)
 3. Ontsluiting en valorisatie
 4. Project management
- Vervolg:
 1. Verslag rondgestuurd en nieuw overleg
 2. Voorbereidende gesprekken zijn aan de gang om financiering te vinden voor een digitaliseringsproject.

Actie 1.4.3: architectuurarchieven: kennis verruimen

Het onderzoek naar het CE van de naoorlogse stedenbouw leverde kennis op over de materiële condities en noodwendigheden van dit CE. Deze informatie werd opgenomen in het dossier CE van stedenbouwarchieven, dat in 2013 op de website van het CVAa te raadplegen zal zijn, zie OD 5.1.

Actie 1.4.4: leeszaal kunstcampus

De Leeszaal Kunstcampus is een innovatief samenwerkingsverband tussen het Koninklijk Conservatorium Antwerpen (Artesis Plantin Hogeschool), deSingel en het Vlaams Architectuurinstituut/Centrum Vlaamse Architectuurarchieven. Onderwijs en cultuur vinden elkaar in een bijzondere combinatie van collecties die de artistieke disciplines op de campus weerspiegelen. Voor zowel muziek, drama, dans als architectuur is de leeszaal een stimulerende kennisomgeving zijn, een informatie- en documentatiecentrum, waar zowel de (pre)professioneel als de liefhebber zijn gading vindt. Een plek van studie en onderwijs, onderzoek en ontmoeting, creatieve zelfontplooiing en rustige contemplatie.

Basis voor de collectie is de bibliotheek van het Koninklijk Conservatorium, een bibliotheek van internationaal belang. Deze collectie wordt in de nieuwe leeszaal aangevuld met publicaties over theater, dans en architectuur. De leeszaal is het publieke gezicht van een gespecialiseerde onderwijs- en onderzoeksbibliotheek, maar ook een plek voor het brede publiek. Een multidisciplinair programma van lessen, lezingen, introducties, workshops, rondetafelgesprekken en presentaties stimuleert de exploratie van het aanbod op de campus.

In 2012 werden alle voorbereidingen getroffen voor de leeszaal. Sofie De Caigny zat in het programmaoverleg. Hierin werden zowel de personeelsleden aangeworven die de leeszaal zullen bemannen, de inhoudelijke invulling voor het 'evenementenrek' bepaald waar alle activiteiten, onderzoeken en voorstellingen die in deSingel plaatsvinden, worden geduid. Tot slot werd inhoudelijk het programma voor het openingsweekend vorm gegeven.

Het CVAa verzorgde mee de invoer van de boeken van deSingel en het VAI over architectuur in de catalogus van Anet.

Actie 1.4.5: Provincie Antwerpen

Het CVAa nam deel aan een onderzoek van de Provincie Antwerpen over dienstverlening in de erfgoedsector. Het participeerde aan Erfgoedsteun.be. Daarmee is de dienstverlening van het CVAa zichtbaarder voor allerlei adviesverlening.

Actie 1.4.6: lezingen over wederopbouw in het kader van de herdenking van WO I

Sofie De Caigny gaf op 18 oktober een lezing in Poperinge voor de Erfgoedcel CO7 en Vorming Plus over wederopbouwhoeves in de Westhoek. Op 30 november nam Sofie De Caigny deel aan de studiedag van het CAG in Dendermonde.

Actie 1.4.7: Adviesverlening

Er werden in totaal 90 adviesvragen beantwoord over het cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving. Hiervan werd telkens een korte neerslag bewaard zodat de opzoekingen die hiervoor gebeurden, ook voor andere adviesvragen dienst kunnen doen.

Daarnaast werd in de vorm van vergaderingen input gegeven voor projecten van:

- Het MAS Antwerpen (16 januari 2012)
- Evy Raes (fotografieproject over erfgoed) (8 en 14 juni 2012)
- Jan Boelen en Sofie Lachaert: vraag naar toekomstige bewaring van vormgevingserfgoed (13 augustus 2012)
- Inge Bertels (VUB) en Petra Brouwer (UVA Amsterdam) i.v.m. onderzoeksprojecten rond bouwverf en aannemers, in samenhang met beleidsplan CVAa (9 januari 2012)

Actie 1.4.8: Docomomo Belgium

Ellen Van Impe is vanuit het CVAa actief betrokken bij het ontstaan en de werking van Docomomo Belgium. Dit netwerk van cultureel-erfgoedinstellingen, universitaire onderzoekers, (restauratie-)architecten en monumentenzorgers zet zich in voor het behoud en beheer én de documentatie van de Moderne Beweging. Concreet droeg het CVAa bij aan:

- De verkiezing van de voorzitter op 2 mei
- De organisatie van een lezing van Docomomo in deSingel op 13 november - Villa Tugendhat, Mies van der Rohe. Lezing Wessel de Jonge, debat Jo Braeken en Richard Klein.

Actie 1.4.9: Aanwezigheid op studiedagen van anderen

- 'Wereldoorlog I in ruimtelijk perspectief' (CC Peron Ieper), 2 februari 2012, Sofie De Caigny
- 'Wetten en regels. De kennis van de architect', TU Delft, 3 februari 2012, Ellen Van Impe
- 'Geschiedenis en erfgoed, bondgenoten of concurrenten?', VIGES, Brussel, 9 februari 2012, Ellen Van Impe
- Openingslezingen Christoph Grafe en Janina Gosseye, congres 'Architecture for leisure', KU Leuven, Heverlee, 16 februari 2012, Ellen Van Impe
- Lezing over Charles Leclerc-Restieaux, Dienst Monumentenzorg en Architectuur, Gent, 19 februari 2012, Eva Van Regenmortel
- 'Tuinieren in het stedelijk veld' – inaugurale lezing stedenbouw Michiel Dehaene, Gent, 19 februari 2012, Sofie De Caigny, Ellen Van Impe

- Faro ICE-breker over ambachten en technieken, Faro, Brussel, 9 maart 2013, Eva Van Regenmortel
- Lezing Hubert-Jan Henket, Docomomo Belgium, La Cambre, Brussel, 15 maart 2012, Ellen Van Impe, Sofie De Caigny
- Studiedag 50 jaar wet op de stedenbouw, VRP, Vlaams Parlement, Brussel, 22 maart 2012, Ellen Van Impe
- Faro Gebruikersgroep ICE, Brussel, 23 maart 2012, Eva Van Regenmortel
- Boekvoorstelling en lezing 'Bouwen voor de natie. De Albertina op de Brusselse Kunstberg als monumentaal totaalproject', Hannes Pieters, KBR, Brussel, 5 april 2012, Ellen Van Impe
- Lezing Jean-Louis Cohen, Docomomo Belgium, La Cambre, Brussel, 16 april 2012, Ellen Van Impe
- Studiedag 'Academisch Erfgoed: van en voor wie?', Hof van Liere, Antwerpen, 4 mei 2012, Ellen Van Impe
- Seminarie 'Towards a new re-construction after 311 in North-East Japan', Bozar, Brussel, 6 mei 2012, Eva Van Regenmortel
- Lezing Marvin Trachtenberg, 'Building-in-Time: Thinking and Making Architecture in the Premodern Era', Rozier, Gent, 10 mei 2012, Sofie De Caigny, Ellen Van Impe
- Studiedag Stichting de Bethune, Kortrijk, 15 mei 2012, Ellen Van Impe, Eva Van Regenmortel
- Architectuursalon – Stadshaldebat, STAM Gent, VAI, 7 oktober 2012, Sofie De Caigny
- 'Architectuursalon What about Brussels?' VAI, Vlaams Bouwmeester, AWB, Atelier Vlaams Bouwmeester, Brussel, 29 november 2012, Ellen Van Impe
- Lezing Werner Adriaenssens over tentoonstelling Henry van de Velde in Jubelpark, Vlaamse Club Brussel, De Markten, Brussel, 3 december 2012, Ellen Van Impe
- Canvasconnectie, Xaveer De Geyter, Atelier Vlaams Bouwmeester, Brussel, 14 december 2012, Sofie De Caigny

Actie 1.4.10: Publiceren van kennis in media van anderen

- DE CAIGNY, Sofie, 'Het Moderne Dorp op de werelddtentoonstelling van Gent en de ideeën over een landelijke esthetiek tijdens het interbellum', in: *FARO. Tijdschrift voor cultureel erfgoed*, 5, 2012, 4, pp. 28-33.
- DE CAIGNY, Sofie; VAN IMPE, Ellen, 'Le CVAa. Vers un réseau d'archives d'architecture en Flandre', in: *Archives: pour une (re)connaissance de l'architecture. Livre blanc des archives de l'architecture en Fédération Wallonie-Bruxelles*, pp. 130-137. [ISBN 978-2-930705-00-2]
- VAN IMPE, Ellen, 'Bringing Invisible Architects into the Picture. The case of the reconstruction after the World War I in Belgium', in: *ABE Journal* [Online], 2012, Online since 12 February 2013, connection on 08 March 2013. URL :<http://dev.abejournal.eu/index.php?id=126>
- VAN IMPE, Ellen, 'Archieven van architectuuropleidingen', in: *Mededelingenblad van de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis*, 2012. [ISSN 0779-4916]
- VAN IMPE, Ellen, 'Dissidente stemmen uit de hoofdstad? De Brusselse Sint-Lucasscholen in tijdschriften en tentoonstellingen 1890-1930', in: HEYNICKX, Rajesh; SCHOONJANS, Yves; STERKEN, Sven (eds), *Tekenen & Betekenen. Opstellen over het architectuurinstituut Sint-Lucas 1862-2012*, Lipsius Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2012, p. 131-138. [ISBN 978 90 5867 931 4]
- VAN IMPE, Ellen, 'De 'ware' erfgenamen van de Engelse Arts and Crafts. Neogotiek versus art nouveau in Belgische katholieke tijdschriften 1890-1914', in: VAN BUUL, Anne (ed.), *Lopende vuurtjes. Engelse kunst en literatuur in Nederland en België rond 1900, Rythmus. Jaarboek voor de studie van het fin de siècle 1*, 2012, p. 109-122. [ISBN 978-90-8704-286-8]
- VAN IMPE, Ellen, 'Architectuur in Gent'; VAN REGENMORTEL, Eva, 'Gent, een moeilijke stad: het archief van Robert Verbanck'; NEVEJANS, Annelies, 'Het archief Nobels-Peelman: een brug naar het verleden'; VAN REGENMORTEL, Eva, 'Van Cirkante Tafel tot Cultureel Erfgoed', in: *@rchieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief. Gent on Files*, pp. 1-3; 4-5; 6; 8.

Actie 1.4.11: Nieuwsberichten en website als middel om kennis en informatie te delen

Het CVAa plaatste 24 activiteiten en 22 nieuwsberichten op de VAI-website; Zo worden geïnteresseerden in architectuur bereikt in functie van het verbreden van het draagvlak voor de zorg voor architectuurarchieven.

OD 1.5 Bevorderen van de doorstroom van kennis tussen het cultureel-erfgoedveld van het ontwerp van de omgeving en het onderzoeksveld

Zie Actie 2.1.4 Platform Onderwijs

SD 2 Organisatie en activering van de cultureel-erfgoedgemeenschap

OD 2.1 Platformfunctie

Inzet personeel: Sofie De Caigny 0,25 VTE (de coördinator onderhoudt ook de contacten met de verschillende overheden en beleidsdomeinen en let de beheersorganen van de vzw VAI), Ellen Van Impe 0,1 VTE, Annelies Nevejans 0,1 VTE

Actie 2.1.1: Platform collectiebeherende archiefinstellingen

- In 2012 werd het platform van de collectiebeherende archiefinstellingen voorbereid. Behalve partners die al eerder deel uitmaakten van de adviesraad van het CVAa, werd een aantal nieuwe partners verwelkomd (De Zwarte Doos – Stadsarchief Gent, Archives d'Architecture moderne, nieuwe vertegenwoordiger van Rijksarchief).
- Inhoudelijk werd gewerkt aan de invoer van records over archieven van deze partnerinstellingen in Odis, en aan een gezamenlijk 'portaal' voor de hele sector. Vooral met het Sint-Lucasarchief, het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen en de Archives d'Architecture Moderne werd een begeleidingstraject opgezet om steekkaarten aan te maken van de archieven die zij beheren. Dit zal in 2013 geïntegreerd worden in de nieuwe website van het CVAa (cfr. bijeenkomst 17 januari 2013).
- Inhaalslag ODIS: aandeel van de sector architectuur, focus stedenbouw aanzienlijk vergroot in aantal records in odis.
- Ontwikkeling eigen profielpagina met gepersonaliseerde toegang op nieuwe website CVAa (zie ook OD 4.4)

Actie 2.1.2: platform bibliotheken

Sinds 2008 coördineert het CVAa het in kaart brengen van het precieze bezit van een aantal afgesloten architectuurtijdschriften bij architectuurbibliotheken. De dubbels worden geruild onder de actieve partners en de nieuwe bezitsgegevens worden ingevoerd in Antilope.

- Door de jaren heen verzamelde het CVAa een aantal collecties architectuurtijdschriften, veelal geschonken door architecten. Deze werden in 2012 gericht verspreid onder de partnerbibliotheken, waaronder Sint-Lukas Brussel, de Vakgroep Architectuur & Stedenbouw UGent, Architectuurarchief Provincie Antwerpen, Onroerend Erfgoed (voormalige VIOE-bibliotheek)
- Voorbereiding digitalisering: zie Actie 1.4.2.
- Het CVAa is door Sofie De Caigny vertegenwoordigd in het bestuur van het Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen van de VVBAD. Sofie De Caigny gaf samen met Ingrid Gooderis (KMSK) en Ute Staes (Rubinianum) een workshop rond zoekmethoden in de kunstbibliotheek vorm. Sofie De Caigny nam het thema architectuur voor zich. 'Zie je door de bomen het bos niet meer? Her-e-bronnen voor de kunstbibliothecaris', Leuven, 21 juni 2012

Actie 2.1.3: platform onderwijs en onderzoek

Het CVAa overlegde in 2012 met alle onderzoeksgroepen architectuur(geschiedenis) in Vlaanderen om te polsen naar nieuwe samenwerkingsmogelijkheden en om de resultaten van registratie- en ontsluitingsacties door te geven. Alle onderzoeksgroepen betrokken bij het onderzoek naar de archieven van het architectuuronderwijs. Zij werden zij uitgenodigd deel te nemen aan de studiedag hierover op 13 november.

- Afspraken vastgelegd voor bezoek aan alle onderwijsinstellingen voor doorstroming van kennis en projecten.
- Onderzoek architectuuronderwijsarchieven (zie ook: Actie 4.3.5): bezoeken aan de instellingen met oog op prospectie, registratie en sensibilisatie rond de onderwijsarchieven. Contacten, overleg en feedbackmomenten met experts van elk van de onderzoeksgroepen in functie van de historische en archiefelijke van de betrokken instelling in het onderzoek.
- Op 13 november 2012 werd het boek *Bronnengids architectuuronderwijs Vlaanderen* voorgesteld (deel 5 van de CVAa-reeks Focus Architectuurarchieven). De boekvoorstelling bestond uit de organisatie van een studiedag met panelgesprekken (zie ook: Actie 4.3.5). Telkens vijf personen (archiefbeheerders en -gebruikers) debatteerden over de problematiek van architectuuronderwijsarchieven.
- Begeleiding van twee stages: Marylin Wilbrink van de opleiding Kunstwetenschappen VUB en Auke Gevaert van de opleiding Kunstwetenschappen UGent
- Sofie De Caigny nam als referent deel aan 'A taste of home. Food, identity, place and memory in Europe from a historical perspective (19th-20th centuries)', een international congres georganiseerd door de VUB op 9 en 10 februari 2012.
- Ellen Van Impe nam deel aan de Werkconferentie 'Academisch Erfgoed; Van en voor wie?' Op 4 mei 2012 aan de UA, Antwerpen
- In het kader van de voorbereiding van 'Give me Shelter', een project dat werd opgemaakt voor Toerisme Vlaanderen in het kader van de projectoproep voor de herdenking van Wereldoorlog I, werd een partnership aangegaan met het Postgraduate Centre for Human Settlements / MaHS MaUSP Centre van de KU Leuven (zie ook O.D. 5.2)

Actie 2.1.4: platform digitaal erfgoed

Na afloop van de *survey* (zie Actie 1.3.1) zullen de resultaten eerst bekend gemaakt binnen het platform digitaal erfgoed, daarna ook aan de bredere erfgoedgemeenschap (Informatie aan Zee, 2013). Samen met de leden van dit platform zullen de volgende te nemen stappen onderzocht en bepaald worden.

Actie 2.1.5: platform voor concrete projecten

In het kader van de herdenking van 100 jaar wereldtentoonstelling in Gent coördineerde het CVAa de inventarisatie van het archief van Armand Janssens, een architect die in aanloop van de wereldtentoonstelling erg actief was om de Gentse binnenstad te 'vermiddeleeuwen'. Dit inventarisatiewerk vormt een belangrijke wetenschappelijke voorbereiding voor een boek dat de Dienst Monumentenzorg publiceert. Daarnaast was het CVAa betrokken bij een bredere publieke vertaling van al het onderzoek en initiatieven die in Gent worden genomen door verschillende partners (Publieksgeschiedenis UGent, Vakgroep Architectuur en Stedenbouw UGent, Universiteitsbibliotheek UGent, Stadsarchief Gent, dienst Monumentenzorg UGent). Tot slot initieerde het CVAa de betrokkenheid van het VAI bij het hele herdenkingsproject. Dit resulteerde in de tentoonstelling 'Gent Wereldtentoonstelling 2013' van Gijs Van Vaerenbergh in deSingel.

- Begeleiding van een vrijwilliger bij inventarisatie en herverpakking van het archief van Armand Robert Janssens in De Zwarte Doos.
- Platformfunctie uitgespeeld door initiatieven aan elkaar kenbaar te maken en op elkaar af te stemmen, onder meer met Vakgroep Architectuur en Stedenbouw UGent, VAI en dienst Monumentenzorg UGent.

Actie 2.1.6: CVAa actief in platforms van anderen

Het CVAa neemt een actieve rol in het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen. Daartoe neemt het deel aan volgende overlegmomenten:

- Annelies Nevejans is secretaris van de sectie Archief en Hedendaags Documentbeheer van de VVBAD.

- Sofie De Caigny is bestuurslid van het Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen van de VVBAD.
- Annelies Nevejans maakte tot april 2012 deel uit van de SARC.
- Sofie De Caigny is voorzitter van de Beoordelingscommissie Collectiebeherende Cultureel-erfgoedorganisaties.
- Sofie De Caigny is lid van de Adviescommissie Cultureel Erfgoed.
- Sofie De Caigny en Eva Van Regenmortel overlegden op 27 september 2012 bij BAM over het probleem van kunstenaarsarchieven, mede met het oog op de clustervorming binnen de Gentse musea.
- Sofie De Caigny gaf feedback en zette zich in voor de stuurgroep van het project Archiefzorg in de Kunstensector.
- Ellen Van Impe is actief lid van Docomomo Belgium.
- Annelies Nevejans nam deel aan de Odisgebruikersdag op 8 juni 2012 en gaf er een presentatie over de samenwerking tussen CVAa en Odis.
- Sofie De Caigny vertegenwoordigt het CVAa in de LEOVcollega-groep (FARO). Het CVAa stelde zijn werking voor op Tournée Générale (15 mei 2012) en het Groot Onderhoud (19 oktober 2012).
- Sofie De Caigny is lid van de Algemene Vergadering van Forum voor Erfgoedverenigingen.
- Sofie De Caigny is lid van het Cultureel-Erfgoedoverleg. Ze sprak in dit verband op de studiedag over een belangenbehartiger voor de sector op 4 mei in Lamot in Mechelen. Sinds dat moment trekt zij het traject naar een belangenbehartiger voor de deelsector LEOV.
- Sofie De Caigny is lid van de leescommissie Architectuur van de Artesis Hogeschool Antwerpen.
- CVAa is lid van het Europeana-overlegplatform. Sofie De Caigny woonde vergaderingen bij op 1 februari 2012. Sinds dan volgt het CVAa het overleg via het digitale platform.

OD 2.2 Adviesraad

Inzet personeel: Sofie De Caigny 0,05 VTE

Actie 2.2.1: adviesraad

De adviesraad fungeert als een overkoepelend forum en is samengesteld uit enerzijds vertegenwoordigers uit de verschillende platforms en anderzijds uit individuele leden die graag de ontwikkelingen binnen het CVAa en de platforms volgen. De adviesraad kwam op 19 januari 2012 samen. Op de agenda stonden de implementatie van het beleidsplan Beleidsplan 2012-2016, de hervorming van de adviesraad, de inhaalslag Odis en het eigen portaal voor de setcor architectuur, onderwijsarchieven en Europeana.

OD 2.3 Internationaal netwerk opbouwen en internationale expertise-uitwisseling

Inzet personeel: Ellen Van Impe 0,1 VTE, Sofie De Caigny 0,05 VTE

Actie 2.3.1: internationale verankering netwerk

Het CVAa is vertegenwoordigd in de internationale erfgoedgemeenschap van het ontwerp van de omgeving. Het CVAa is lid van Section Architectural Records van ICA, EAHN, SAH, Docomomo en ICAM.

Actie 2.3.2: actieve verantwoordelijkheid opnemen in internationale netwerken

- Het CVAa neemt een actieve rol op in bepaalde internationale netwerken. Het participeert hiertoe in 2012 aan volgende congressen van bijhorende netwerken:
- 31 mei-3 juni:
 - o European Architectural Historian Network: CVAa organiseerde samen met Onroerend Erfgoed een post-conference tour over Renaat Braem (15 deelnemers)
 - o Ellen Van Impe en Sofie De Caigny namen deel aan het congres, en zonden een voorstel voor een sessie in rond het erfgoed van architectuur als bronnenmateriaal voor onderzoekers. Het voorstel werd aanvaard maar haalde door een gebrek aan inschrijvingen het uiteindelijke programma niet.
- 2-6 september:
 - o 16de internationaal congres van ICAM (International Confederation of Architectural Museums) vond plaats in Frankfurt en Rijn-Ruhrmetropolois. Sofie De Caigny en Ellen Van Impe namen deel aan het congres.
 - o Ellen Van Impe presenteerde een paper in de sessie 'Archives in transition' (5 september).
- CVAa bouwde i.s.m. Packed vzw een Europees netwerk van excellentie uit met partners die werken rond de digitale duurzaamheid van complexe *born digital* bestanden. Het project werd niet gehonoreerd.
- Het CVAa werd bezocht door professor Karl Kegler (Universiteit van Zurich) en uitgenodigd om deel te nemen aan een internationaal netwerk dat wil werken rond identiteit en wederopbouw.
- Het CVAa zocht naar een internationale partner voor de verbreding van het tijdschriftenproject. In de internationale expertmeeting werden daartoe volgende buitenlandse experts uitgenodigd: Philippe Rivière (Cité Chaillot, Parijs) en Sofie Ham (Koninklijke Bibliotheek Den Haag) (26 juni 2012). Ze namen actief deel aan de meeting en deelden hun ervaring met digitaliseringsprojecten van tijdschriften (mondeling en via documenten), zie ook Actie 1.4.2.
- Het CVAa actualiseerde zijn Engelstalige website (zie ook Actie 2.4.1)

Actie 2.3.3: betrokkenheid stimuleren van cultureel-erfgoedgemeenschappen bij internationaal netwerk

Resultaten:

- Nieuwsberichten over internationale netwerken in VAI-nieuwsbrief
 1. Bericht over Call for Papers ICAM 16, nieuwsbrief 243, februari 2012
 2. Bericht over launch event van Docomomo Belgium, nieuwsbrief 244, februari 2012
 3. Bericht over subsidies van het netwerk European Architecture Beyond Europe, nieuwsbrief 247, maart 2012
 4. Bericht over Call for Papers SAH, nieuwsbrief 248, maart 2012
 5. Bericht over launch event Docomomo Belgium, nieuwsbrief 249, april 2012
 6. Bericht over debat Villa Tugendhat Docomomo Belgium, nieuwsbrief 263, november 2012
 7. Bericht over Call for Sessions EAHN 2014, nieuwsbrief 266, december 2012
- De hierboven vermelde nieuwsbriefberichten blijven ook achteraf consulteerbaar op de VAI-website: <http://www.vai.be/nl/nieuwsbrieven>
- Aanmoedigingen aan specifieke partners om actief deel te nemen aan activiteiten van internationale netwerken doordat de Calls for Sessions and Calls for Papers ook rechtstreeks zijn bezorgd aan de leden van de platforms en toegelicht op de adviesraad.

Actie 2.3.4: aanleveren informatie EAHN (European Architectural History Network)

Het CVAa bleef in 2012 het aanspreekpunt voor EAHN in Vlaanderen. Het verzamelde alle relevante informatie over studiedagen en publicaties die in Vlaanderen doorgaan en communiceerde dit aan EAHN.

SD 3 Toekomstscenario uitwerken

OD 3.1 Acquisitieprofiel uitwerken

Inzet personeel: Ellen Van Impe 0,05 VTE en Sofie De Caigny 0,05 VTE (Dit werk is nauw gelieerd aan het in kaart brengen van het CE, zie OD 1.1 waar alle medewerkers bij zijn betrokken).

Actie 3.1.1: Acquisitieprofiel uittekenen voor het cultureel erfgoed van stedenbouw en landschapsarchitectuur

Het CVAa ontwikkelde in 2012 een referentiekader voor de verwerving van CE van de naoorlogse planning en stedenbouw, zie Actie 1.1.1

OD 3.2 Prospectie en overdrachten

Inzet personeel: Ellen Van Impe 0,05 VTE (Dit werk is nauw gelieerd aan het in kaart brengen van het CE, zie OD 1.1 waar alle medewerkers bij zijn betrokken én met het acquisitieprofiel, zie OD 3.1 waar ook Sofie De Caigny bij is betrokken).

Actie 3.2.1: overdrachten

In 2012 ging het CVAa zowel actief als na verzoek van archiefvormers of erfgenamen op prospectiebezoek om de omvang, de staat en de inhoud van het archief goed te kunnen inschatten. Vervolgens werd, in overleg met de archiefvormer, gezocht naar een definitieve bestemming, bij voorkeur een publieke bewaarinstelling. In 2012 ligt de focus op cultureel erfgoed van stedenbouw, zie Actie 1.1.1 en Actie 3.1.1.

OD 3.3 Samenwerking APA (Architectuurarchief Provincie Antwerpen)

Inzet personeel: Ellen Van Impe 0,05 VTE en Sofie De Caigny 0,1 VTE

Actie 3.3.1: Overleg met APA

Er is een regelmatig overleg met de medewerkers van het APA, namelijk op [18/01/2012, 03/07/2012; 23/05/12]. Hierop zijn mogelijke archiefoverdrachten en samenwerkingsprojecten besproken en geëvalueerd. Er wordt ook over het toekomstscenario van zowel APA als CVAa overlegd.

OD 3.4 Depotproblematiek: zoektocht naar een duurzame oplossing

Inzet personeel: zie organisatie erfgoedgemeenschappen

Actie 3.4.1: nooddepot

Er is een overeenkomst tussen APA en CVAa dat de depots van het APA, onder specifieke voorwaarden, als nooddepot dienst kunnen doen voor architectuurarchieven in Vlaanderen. Het CVAa gebruikte dit nooddepot in 2012 hoofdzakelijk voor de tijdschriftencollecties die het kreeg en die het verdeelde onder verschillende architectuurbibliotheken (zie Actie 2.1.1).

SD 4 Bewustzijn vergroten voor het CE van het ontwerp van de omgeving

OD 4.1 Erfgoedvormers en erfgenamen bewust maken

Inzet personeel: Ellen Van Impe 0,1 VTE (organisatie studiedag), daarnaast zijn alle medewerkers betrokken bij het bewustmakingsproces rond het CE van het ontwerp van de omgeving, onder meer via representatie en actieve netwerking

Actie 4.1.1: Erfgoedvormers en hun erfgenamen van stedenbouwkundig erfgoed

- Promotionele aanwezigheid op fora van stedenbouwkundigen i.f.v. responsabilisering rond het CE
- Directe communicatie met protagonisten over hun CE, zie Actie 1.1.1 en Actie 3.1.1
- Met sleutelfiguren van de naoorlogse stedenbouw werden interviews afgenomen in functie van een toekomstige overdracht van hun archief. Zie Actie 1.2.1 en OD 5.1

Actie 4.1.2: Organisatie studiedag rond onderwijsarchieven

In 2011 voerde het CVAa een onderzoek uit naar de archieven van 7 architectuuropleidingen in Vlaanderen. Op 13 november organiseerde het CVAa een studiedag met alle betrokkenen – zowel archiefvormers als archiefbeheerders en gebruikers – om de resultaten van dit onderzoek voor te stellen en na te denken over wat een volgende stap moet zijn in een langetermijnplan. De resultaten van het onderzoek uit 2011 werden ook gebundeld in een publicatie (zie Actie 4.3.5) en op de studiedag van 13 november voorgesteld. Het verslag van de studiedag is raadpleegbaar op de website van het CVAa.

Actie 4.1.3: Co-organisatie studiedag rond erfgoed in privébezit

Stichting de Bethune nam het initiatief tot de studiedag 'Van bewaring tot ontsluiting. Omgaan met erfgoed in privébezit', op 15 juni 2012. CVAa is lid van de stuurgroep van de stichting, in functie van het subsidieprogramma dat Stichting de Bethune doorliep in de voorbije jaren. Op deze stuurgroepbijeenkomsten werd een dergelijke studiedag gesuggereerd en voorbereid. Het CVAa gaf input en suggereerde sprekers uit het veld van architectuur en ontwerp van de omgeving, met name The Maarten Van Severen Foundation, moedigde privé-eigenaars van architecturaal cultureel erfgoed actief aan tot deelname aan de studiedag en bracht hen op de dag zelf met elkaar in contact (Viérin, Stichting Juliaan Lampens, MVS Foundation)

OD 4.2 Niet-gespecialiseerde bewaarinstellingen bewustmaken van het belang van het CE van het ontwerp van de omgeving

Inzet personeel: zie SD 2: Organisatie van erfgoedgemeenschappen en SD 3 toekomstscenario uitwerken

Actie 4.2.1: Samenwerkingsovereenkomsten sluiten met niet-gespecialiseerde collectiebeherende archiefinstellingen

Het CVAa onderhield met het Algemeen Rijksarchief en verschillende stadsarchieven regelmatige contacten in functie van hun verantwoordelijkheid in het bewaren van het CE van het ontwerp van de omgeving. Dit resulteerde in een nieuwe vertegenwoordiger van het Algemeen Rijksarchief en het Stadsarchief Gent/De Zwarte Doos in het platform Collectiebeherende Archiefinstellingen (zie Actie 2.1.1). Met het Stadsarchief Gent werd bijkomend een vernieuwd engagement aangegaan om samen te werken rond architectuurarchieven in Gent en ruimer de provincie Oost-Vlaanderen. Ook het STAM werd hierbij betrokken (overleg 31 oktober 2012).

Actie 4.2.2: Overleg met niet gespecialiseerde bewaarinstellingen voor CE collecties en objecten

Het CVAa had in 2012 verschillende gesprekken met bevoorrechte bewaarinstellingen rond het bewaren van CE van het ontwerp van de omgeving, waaronder het Design museum Gent, de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis en het STAM.

OD 4.3 Publieksprojecten uitwerken in functie van brede sensibilisering

Inzet personeel: Ellen Van Impe 0,15 VTE, Annelies Nevejans 0,1 VTE, Sofie De Caigny 0,15 VTE en Eva Van Regenmortel 0,1 VTE

Actie 4.3.1: Deelname aan Erfgoeddag

In 2012 werkte het CVAa samen met de Stichting de Bethune aan de tentoonstelling 'Glasheldere helden' rond de heiligenvoorstellingen in de ontwerpen voor glasramen door Jean-Baptiste Bethune (22 april-20 mei 2012). De tentoonstelling werd samengesteld door Gwenny Vlaemynt van de Stichting de Bethune, in nauw overleg met Annelies Nevejans en Ellen Van Impe. Het CVAa zorgde voor de vormgeving en druk van de tentoonstellingspanelen en beide partners verzorgden de opstelling van de tentoongestelde stukken. Op Erfgoeddag kreeg de tentoonstelling 253 bezoekers over de vloer. In de weken na Erfgoeddag bleef de tentoonstelling op bepaalde dagen open voor bezoekers en werden er nog 102 geïnteresseerden geteld.

Daarnaast werd een lezing georganiseerd door glasrestauratrice Aletta Rambaut en onderzoeker Hans Fischer, gekoppeld aan een bezoek aan de tentoonstelling, voor leden van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring Kortrijk, op 15 mei 2012.

Actie 4.3.3: Cultuurmarkt

CVAa en VAI waren aanwezig op de Cultuurmarkt via de overkoepelende stand van deSingel.

Actie 4.3.4: Van Den Berghe-Pauvers expo in Gent

Het CVAa werkte naar aanleiding van de overdracht van het archief van het Gentse meubelbedrijf Van Den Berghe-Pauvers naar het stadsarchief Gent een kleine tentoonstelling uit die in de VAI-vitrine en in het stadsarchief werden opgesteld in 2011. De expo werd van 27 maart tot 30 april 2012 hernomen in de inkomhal van de Openbare Bibliotheek in Gent. Zo hebben heel wat passanten het waardevolle cultureel erfgoed van het meubelbedrijf kunnen leren kennen.

Actie 4.3.5: Publicatie en studiedag Bronnengids Architectuuronderwijs Vlaanderen

In 2011 voerde het CVAa een doorgedreven onderzoek naar de stand van zaken van de archieven van de 7 Nederlandstalige architectuuronderwijsinstellingen. De resultaten van dit onderzoek heeft het CVAa in 2012 gebundeld in de vorm van een publicatie in de reeks Focus Architectuurarchieven. Het boek werd op 13 november in de vorm van een studiedag voorgesteld aan het publiek. Daarbij werd expliciet ingezet op de aanmoediging van het debat tussen verschillende betrokkenen (architectuurdocenten, verantwoordelijken van universiteitsarchieven en architectuurhistorici).

- e. Debat 1: Inge Bertels (VUB), Mark Derez (KU Leuven universiteitsarchief), Isabel Rotthier (UGent universiteitsarchief), Dirk Laureys (Architectuurarchief Provincie Antwerpen), Bart Severi (Coördinerende Archiefdienst Vlaamse Overheid)
- f. Debat 2: Johan Dambruyne (Rijksarchief Beveren), Rajesh Heynickx (LUCA Architectuur), Godfried Kwanten (KADOC-KU Leuven), Piet Lombaerde (Artesis Hogeschool Antwerpen), Frank Scheelings (VUB)

Er waren ca. 50 deelnemers. Op deze manier draagt het CVAa bij aan de vergroting van het bewustzijn voor de precare toestand van de architectuuronderwijsarchieven. De studiedag vormde tevens de aanzet voor het opnemen van het verdere gesprek met de 7 betrokken instellingen.

Actie 4.3.6: geïntegreerde projecten

In het kader van het geïntegreerde project rond 50 jaar wet op de stedenbouw worden verschillende publieksactiviteiten uitgewerkt, zie SD 5.

Actie 4.3.7: voorbereiding tentoonstelling wederopbouw Leuven

In het kader van de herdenking van Wereldoorlog I bereidt het CVAa samen met de Erfgoedcel Leuven en het stadsarchief Leuven een tentoonstelling voor over de wederopbouw van Leuven in 1915. De expo zal plaatsvinden in het stadhuis van Leuven in 2015.

OD 4.4 Website als duurzaam communicatiemiddel

Inzet personeel: Annelies Nevejans 0,1 VTE

Actie 4.4.1: onderhoud www.cvaa.be en doorgeven van informatie aan en over de cultureel-erfgoedgemeenschap

Als gevolg van problemen met de website hosting in 2011, zal er in 2012 versneld werk worden gemaakt van een nieuwe website. In tussentijd wordt de oude website zo goed mogelijk bijgehouden en wordt heel wat informatie aangeboden via de website en de nieuwsbrief van het Vlaams Architectuurinstituut.

- Het CVAa verzamelde alle relevante informatie over studiedagen, archiefoverdrachten, tentoonstellingen en publicaties in het gebied van het CE van het ontwerp van de omgeving en communiceert dit via de website van het VAI.
- Het CVAa kondigde op zijn website belangwekkende ontwikkelingen aan in het internationale veld van de architectuurarchieven.
- Het CVAa houdt www.cvaa.be online. Doordat de website statisch online gehouden werd, kunnen geen statistieken van gebruik en aantal bezoekers opgevraagd worden.

Actie 4.4.2 : vooronderzoek nieuwe website

Ter voorbereiding van een nieuwe website legde het CVAa in 2012 de nodige contacten met vormgevers en ontwikkelaars. Daarnaast bereidde het ook de structuur en de inhoud voor, waarbij rekening werd gehouden met het nieuwe profiel en de opdrachten van het CVAa. De wireframes werden ontwikkeld, er werd teruggekoppeld met verschillende van de gebruikers van het CVAa en er werd, na het opvragen van drie offertes van verschillende leveranciers, een beslissing genomen met welke ontwikkelaar in zee wordt gegaan. Zoals afgesproken in de beheersovereenkomst werd bij de ontwikkeling van de website rekening gehouden met het behalen van het AnySurfer label.

SD 5 Geïntegreerde projecten

OD 5.1 50 jaar wet op de stedenbouw

Inzet personeel: Ellen Van Impe 0,2 VTE, Eva Van Regenmortel 0,1 VTE, Sofie De Caigny 0,2 VTE

Het CVAa werkte in 2012 rond het geïntegreerd project '50 jaar wet op de stedenbouw'. Daarbij was de centrale vraag een erfgoedvraagstuk: welke waren de drijfveren die sinds 1962 de ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen bepalen en de regio zijn eigen ruimtelijk karakter gaven?

Met dit project vertaalde het CVAa belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen in het recente verleden en heden naar een cultureel-erfgoedverhaal. Prospectie van het erfgoed werden gekoppeld aan registratie, ontsluiting en onderzoek van dit erfgoed. Tegelijkertijd werd er een publieksproject uitgewerkt.

Actie 5.1.1: bronnenonderzoek en ontsluiting

Zie Actie 1.1.1 en 1.1.2

Actie: 5.1.2: publiekswerking: lezingenreeks

In het najaar programmeerde CVAa een lezingen- en filmreeks in deSingel. Vier films uit de jaren 1950-1970 werden telkens ingeleid en gekaderd door een kenner van de naoorlogse stedenbouw en verstedelijking. De voorgeschiedenis van de wet op de stedenbouw, de redenen waarom ze zo laat kwam in België en een kritische reflectie op de gevolgen en effecten ervan kwamen aan bod, ondersteund door films die een goed tijdsbeeld geven en die de stedenbouwkundige opvattingen van een periode illustreren.

Di 23 oktober 2012, 20 u : Trilogie: Eigen schoon, rijke kroon/Mensen in de stad/Een centenkwesie, Charles Dekeukeleire, 1951 / Michael Ryckewaert (Erasmushogeschool Brussel / KU Leuven): 84 ingeschreven bezoekers

Di 06 november 2012, 20 u : Six mille habitants, Luc De Heusch, 1958 / Michiel Dehaene (UGent): 68 ingeschreven bezoekers

Di 27 november 2012, 20 u : De straat, Jef Cornelis (scenario Geert Bekaert) 1972 / Marcel Smets (KU Leuven): 116 ingeschreven bezoekers

Di 11 december 2012, 20 u : Vlaanderen in vogelvlucht, Jef Cornelis 1976 / Bruno Notteboom (UGent / Hogeschool Sint-Lucas Gent): 146 ingeschreven bezoekers

Bezoekersaantallen:

- Totaal: 414 bezoekers
- 223 unieke bezoekers (dit betekent dat de meeste mensen meer dan 1 lezing gevolgd hebben)
- Gemiddeld: 104 bezoekers

Vermeldingen in de pers (tijdschriften, kranten, websites): 17

Er werd een subsidiedossier voorbereid voor de Nationale Loterij om de lezingen en films te bundelen tot een publicatie. De subsidie werd gehonoreerd eind november.

OD 5.2 Noodwoningen

Inzet personeel: Sofie De Caigny 0,05 VTE

Het CVAa bereidde 'Give me Shelter' voor, een publieksproject voor over noodwoningen tijdens de Eerste Wereldoorlog, en de manier waarop deze initiatieven bepalend waren gedurende de hele 20ste eeuw in het denken over woningen in oorlogstijd. Er werd een subsidie aangevraagd in het kader van de oproep die liep bij Toerisme Vlaanderen over 100 jaar herdenking van de Eerste Wereldoorlog. De

provincie West-Vlaanderen, de stad Oostende en het Postgraduate Centre for Human Settlements / MaHS MaUSP Centre van de KU Leuven waren nauw betrokken bij de aanvraag.

Het dossier werd niet gehonoreerd. Na afloop heeft het CVAa zijn voorbereidingen doorgegeven aan de provincie Antwerpen die eveneens een project rond barakken in de provincie Antwerpen wil opzetten. Op die manier zijn de geleverde inspanningen niet geheel verloren.

SD 6 duurzaamheid en maatschappelijke en culturele diversiteit

Inzet personeel: deze SD loopt doorheen alle andere projecten, het is een permanent aandachtspunt voor de medewerkers van het CVAa.

OD 6.1 Maatschappelijke en culturele diversiteit

Actie 6.1.1 Aantrekken van personeelsleden en bestuurders met een etnisch cultureel diverse achtergrond

2 van de 13 bestuurders van het CVAa hebben een etnisch cultureel diverse achtergrond.

Actie 6.1.2 Aandacht voor armoedebestrijding in inhoudelijke projecten

Het CVAa had via drie publieksprojecten specifieke aandacht voor het erfgoed van armoede. Enerzijds bereidde het CVAa een dossier voor om bij Toerisme Vlaanderen in het kader van de 100-jarige herdenking van Wereldoorlog I een subsidie aan te vragen voor een project rond noodwoningen tijdens en na de Eerste Wereldoorlog. Hierbij komt het leed van gewone mensen tijdens en na de Eerste Wereldoorlog in beeld. Door de actualisatie van het thema wordt er aandacht gegeven aan de verbanden tussen rampen, woningnood en armoede.

In het geïntegreerd project rond de naoorlogse stedenbouw was er aandacht voor een aantal sociale maatregelen waarbij de overheid trachtte om via planning een armoedeproblematiek op te lossen. Het CVAa heeft aandacht voor dit erfgoed. We denken aan de economische expansiewetten om sociaal achtergestelde gebieden te ontsluiten, maar eveneens aan geplande huisvestingsprojecten die erop gericht waren om nieuwe woningen te creëren voor sociaal achtergestelde doelgroepen.

Tot slot haalde het CVAa een opdracht binnen om voor de VMSW (Vlaamse Maatschappij Sociaal Wonen) een mobiele tentoonstelling te ontwikkelen over 150 jaar sociaal wonen. De problematiek van het wonen van minder gegoede burgers staat hier centraal. Er werd ook op het vlak van keuze van het beeldmateriaal en teksten heel bewust gestreefd naar een breed publieksbereik en ruime toegankelijkheid. Ook inwoners van sociale woningen zijn expliciet doelpubliek van deze tentoonstelling.

Actie 6.1.3 Armoede bestrijden door participatie

Het is een bewuste politiek van het CVAa om zijn publieksactiviteiten gratis toegankelijk te maken, zodat dit geen drempel vormt voor participatie. Zowel de tentoonstelling die in het kader van Erfgoeddag wordt opgezet als de lezingenreeks rond stedenbouw en de studiedag onderwijsarchieven zijn gratis. Het CVAa biedt steeds een neerslag van zijn activiteiten en van zijn publicaties gratis aan op zijn website of die van het VAI. Daarnaast zal het CVAa extra aandacht besteden bij de communicatie rond zijn publieksactiviteiten om minder bemiddelde doelgroepen en personen in armoede te bereiken.

OD 6.2 Aandacht voor duurzaamheid

Inzet personeel: deze SD loopt doorheen alle andere projecten, het is een permanent aandachtspunt voor de medewerkers van het CVAa. Daarnaast is Annelies Nevejans verantwoordelijk voor het duurzaam kennisbeheer, inzet: 0,05 VTE

Actie 6.2.1 De medewerkers verplaatsen zich zo ecologisch verantwoord mogelijk

Het CVAa tracht zo veel mogelijk de ecologische impact van de werking te beperken. Alle medewerkers gebruiken het openbaar vervoer of de fiets om naar het werk te komen. Er wordt ook een fietsvergoeding voorzien. Voor werkverplaatsingen wordt zoveel mogelijk gebruik te maken van het openbaar vervoer. Indien dit niet mogelijk is, stimuleert het CVAa autodelen. Het CVAa nam een abonnement op autodelen Cambio om de ecologische afdruk van de organisatie zo klein mogelijk te houden.

Actie 6.2.2 Kennismanagement gebeurt zo duurzaam mogelijk

Kennis die bij de medewerkers aanwezig is, werd duurzaam vastgelegd voor intern en extern gebruik. Om kennis te delen tussen de werknemers en om nieuwe werknemers snel praktische informatie aan te reiken is er een *survivalkit* opgesteld. Alle praktische informatie over procedures, office management of waar bepaalde informatie kan gevonden worden, werd hierin opgenomen en bijgehouden. Het is een handige gids die de kennis van de verschillende medewerkers bundelt. De implementatie van een nieuw CRM-systeem is voorbereid in 2013 (keuze systeem en gunning leverancier) zal ervoor zorgen dat ook kennis over contacten met individuen en organisaties beter gedeeld kan worden tussen de werknemers. Voor duurzame kennisdeling met externen wordt vooral gebruik gemaakt van de website, waar ook resultaten van projecten worden gedeeld, rapporten online worden gepubliceerd en informatie wordt verwerkt in online toegankelijke databanken (Odis en Archiefbank).

Het digitale erfgoed van het CVAa, waaronder digitale opnames van archiefstukken, werden opgeslagen in een duurzaam e-depot (ontwikkeld in 2009).

Bij het opstarten van nieuwe interne (beelddatabank, website,...) en externe projecten of het verlenen van advies werden de richtlijnen en adviezen van het Project CEST geraadpleegd.

In het kader van duurzaam kennisbeheer werd regelmatig overlegd met Packed voor diverse aspecten van de werking (nieuwe website, open cultuurdata, cest, CRM-systeem, ...).

OD 6.3 Website (AnySurfer)

Zie actie 4.4.1 en 4.4.2

BIJLAGE: CVAa in de pers

- '50 jaar wet op de stedenbouw', *Ruimte*, sept-okt-nov, 2012, nr 15, jaargang 4, p. 9
- 'Over straten, splijtzwammen en stedenbouw' <http://www.cobra.be/cm/cobra/nog/121022-sa-50jaarwetstedenbouw>
- 'Veelbelovend', A+ 237, aug-sept 2012, p. 16.
- 'Bronnen', A+ 238, okt-nov 2012, p. 14.
- '50 jaar wet op de stedenbouw' artesis.be/architectuurwetenschappen
- 'Six mille habitants' in tweede lezing over stedenbouw'
http://www.architectura.be/eventdetail_new.asp?id=722
- 'Lezingenreeks: 50 jaar wet op de stedenbouw - Six mille habitants, Luc De Heusch, 1958' dna.be
- 'Lezingenreeks: 50 jaar wet op de stedenbouw - Vlaanderen in vogelvlucht, Jef Cornelis 1976'
antwerpen.be
- 'Lezingenreeks: 50 jaar wet op de stedenbouw - Six mille habitants, Luc De Heusch, 1958'
<http://www.uitinvlaanderen.be/agenda/e/lezingenreeks-50-jaar-wet-op-de-stedenbouw-six-mil/ee204913-c26a-4881-b09f-9ebf442bc0ad>
- '50 jaar wet op de stedenbouw/Film / Lezing: Luc De Heusch / Michiel Dehaene' ugent.be
- 'Lezingenreeks: 50 jaar wet op de stedenbouw'
http://www.nieuws.be/nieuws/Lezingenreeks_50_jaar_wet_op_de_stedenbouw_46ff333a.aspx
- '50 jaar wet op de stedenbouw' www.zone03.be
- 'Lezingen en films blikken terug op 50 jaar wet op de stedenbouw' www.theartserver.org
- 'Lezing en film - 50 jaar wet op de stedenbouw - Six mille habitants, Luc De Heusch, 1958' gva.be
- 'Lezing en film - 50 jaar wet op de stedenbouw - Vlaanderen in vogelvlucht, Jef Cornelis 1976'
gva.be
- 'Lezing en film - 50 jaar wet op de stedenbouw - De Straat, Jef Cornelis (scenario Geert Bekaert) 1972'
gva.be
- '50 jaar wet op de stedenbouw' (*H)art News. Tijdschrift voor hedendaagse kunst*, 102, 18/10/2012
<http://www.kunsthart.org/nl/22/638/50-jaar-wet-op-stedenbouw-.aspx>
- 'Focus architectuurarchieven Bronnengids architectuuronderwijs Vlaanderen'
<http://www.boek.be/boek/bronnengids-architectuuronderwijs-vlaanderen> 12/11/2012
- 'Bronnengids Architectuuronderwijs Vlaanderen' <http://www.bookido.be/nl/books/1208671/bronnengids-architectuuronderwijs-vlaanderen>
- 'Bronnengids Architectuuronderwijs Vlaanderen' www.west-vlaanderen.be
- 'Studienamiddag - Archieven van Architectuuropleidingen' www.academischerfgoed.be
- 'Archieven van architectuuropleidingen' <http://www.faronet.be/print/22707>
- 'Studienamiddag Archieven van Architectuuropleidingen' <http://www.vvbad.be/activiteit/studienamiddag-archieven-van-architectuuropleidingen>
- 'Post-conference tour: 'Renaat Braem 1910-2010 and Belgian Postwar Modernism'
<http://docomomo.be/> 29/02/2012
- 'Student lanceert actie om modernistische villa te redden', *De Morgen* 2/01/2012
- 'Braems rode boekje van de vaderlandse stedenbouw' Jan Braet, *Knack Extra* 15/02/2012
- 'Van Cirkante Tafel tot cultureel erfgoed' Forum voor erfgoedverenigingen vzw apr/12
Nieuwsbrief Erfgoedcel C07, nr. 42 (www.erfgoedcelco7.be)
- 'deSingel: 50 jaar wet op de stedenbouw', *De Witte Raaf*, nr 159, september-oktober 2012, jaargang 27, p. 7